

С.Ю. ДІХТЯРЕНКО

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
РОЗУМІННЯ СТУДЕНТАМИ
СУЧАСНИХ ПІСЕНЬ**

Монографія

Умань
2013

УДК 159.922.7: 053.6

Рецензенти:

Моляко В.О. дійсний член АПН України, доктор психологічних наук, професор

Шимко В.А. доктор психологічних наук, старший науковий співробітник

Данилевич Л.А. кандидат психологічних наук, доцент

*Рекомендовано до друку вченою радою
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
(протокол № 3 від 28 жовтня 2013 року)*

Діхтяренко С.Ю.

Психологічні особливості розуміння студентами сучасних пісень: монографія / С.Ю.Діхтяренко. – Умань: ПП Жовтий, 2013. – 235 с. Бібліогр.: с.169-186.

У монографії наводяться основні результати емпіричного дослідження особливостей розуміння студентською молоддю сучасних пісень; представлені результати застосування авторської програми оптимізації процесу розуміння студентами пісенного тексту за допомогою прийомів творчого тренінгу.

Монографія призначена для наукових працівників, студентів та психологів, які цікавляться питаннями духовності особистості.

УДК 159.922.7: 053.6

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1. ФЕНОМЕН РОЗУМІННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ	
1.1. Дослідження процесу розуміння в контексті сучасних задач психології.....	9
1.2. Текст як перетворювальна форма спілкування.....	20
1.3. Психологічний зміст, структура та функції пісенного тексту.....	26
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ЗАСОБИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	
2.1. Характеристика вибірки та методичний апарат дослідження.....	41
2.2. Аналіз отриманих результатів та їх обговорення.....	51
Висновки до розділу 2	101
РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ РОЗУМІННЯ ПІСЕННОГО ТЕКСТУ	
3.1. Підставові засади програми розвивального впливу.....	103
3.2. Змістова характеристика та процедура реалізації програми навчання.....	109
3.3. Порівняльний аналіз одержаних результатів та їх підсумкове узагальнення.....	139
Висновки до розділу 3	160
ПІСЛЯМОВА	161
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	169
ДОДАТКИ	187

ПЕРЕДМОВА

Актуальність дослідження. Впродовж останнього часу у психологічній літературі панівне місце починають займати питання духовності особистості та її виховання, духовності, як початку, що безпосередньо пов'язаний із творчо-перетворювальним способом її буття у світі культури, відповідальним вибором нею цінностей як регуляторів власної поведінки і життєдіяльності загалом.

Їх актуальність зумовлюється станом сучасного українського суспільства, який супроводжується глибокою кризою духовності, що охопила всі сторони духовно-моральної екзистенції людини (Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, В.В. Знаков, С.Б. Кримський, В.І. Ксенофонов, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, М.В. Савчин).

Нова соціально-економічна ситуація, що склалася у нашому суспільстві останніми десятиліттями, характеризується активним впровадженням у суспільну свідомість масової культури, основним споживачем якої є студентська молодь. Властиве для цієї категорії прагнення до самовираження, оригінальності створює сприятливий ґрунт для „полегшеного” сприймання і перетворення останніми художнього змісту продуктів культури у доступну і легку можливість усунути від буденних проблем і життєвих негараздів. При цьому цілком евідентно, що у складі різноманітних відгалужень масової культури пісенний жанр справляє на художній розвиток студентства вельми вагомий вплив.

Поміж тим, у практиці професійно-педагогічної підготовки майбутнього спеціаліста й дотепер панує традиційна модель навчання, яке спирається, головним чином, на модель технократичного способу мислення розсудково-емпіричного типу, що чинить негативний вплив на рівень художнього, ширше – духовного розвитку майбутнього фахівця, а отже і на рівень його професіоналізму загалом.

Зауважимо, що на необхідність удосконалення процесу розвитку особистості на засадах принципів гуманізму й гуманітаризму в літературі останнього часу не бракує посилянь, проте в контексті психологічних розробок ця проблема залишає чимало відкритих питань, які, з нашого погляду, є найбільш актуальними. У складі останніх можна послатися на такі, як специфіка інтеріоризації студентською молоддю пісенного тексту, зв'язку останнього із творчим потенціалом суб'єкта сприймання, його фаховою належністю, із типологічними особливостями декодування сенсу пісні залежно від її жанрової приналежності і т.ін.

Уразливим залишається й питання розроблення ефективних засобів діагностики та оптимізації художнього (естетичного) мислення майбутнього педагога у процесі його професіоналізації і подальшої професійно-педагогічної діяльності.

Методологічною основою для написання монографії стали загальнопсихологічні положення про сутність, розвиток та закономірності становлення особистості (К.О. Абульханова-Славська, Л.І. Анциферова, О.Г. Асмолов, Г.О. Балл, М.Й. Боришевський, В.А. Брушлинський, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн) загалом, на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти (Л.В. Долинська, О.М. Волкова, О.К. Дусавицький, М.М. Заброцький, Л.М. Мітіна, М.В. Савчин, В.А. Семиченко) зокрема; теоретико-методологічні засади психології творчості (А.В. Брушлинський, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, Я.О. Пономарьов, В.А. Роменець, С.М. Симоненко), психологічні теорії процесу розуміння (В.В. Знаков, А.Б. Коваленко, Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, В.О. Моляко, О.К. Тихомиров, Н.В. Чепелева); психологічні теорії тексту (А.В. Брудний, М.М. Бахтін, Т.М. Дрідзе, Ю.М. Лотман, Н.В. Чепелева); теоретичні узагальнення та прикладні аспекти, що містяться в мистецтвознавчій літературі (М.М. Бахтін, В.Б. Блок, Л.С. Виготський, М.Б. Глотов, А.Я. Зись, А.А. Мелік-Пашаєв, Ю.У. Фохт-Бабушкін, І.Я. Франко), а також сучасні підходи до змісту і форм актуалізації

творчого потенціалу особистості (В.О. Моляко).

Дослідження здійснювалось на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Загальна кількість досліджуваних становила 147 осіб, серед них 30 студентів музичного відділення, 65 – гуманітарних і 52 – технічних спеціалізацій. Із них 85 осіб склали контрольну групу і 62 особи – експериментальну.

Дослідження здійснювалося впродовж 2002–2006 рр. На першому етапі (2002 р.) були визначені теоретико-експериментальні підходи до порушеної проблеми, конкретизовані методи та загальна стратегія дослідження. На другому етапі (2003–2004 рр.) на базі розробленої психологічної моделі шляхом констатувального дослідження із використанням комплексу психодіагностичних методів і прийомів встановлено актуальний рівень розвитку та особливості процесу розуміння пісенних текстів досліджуваними вибірками, визначено загальну стратегію програми формувальних впливів. На третьому етапі (2005–2006 рр.) здійснювалась апробація та верифікація результатів, одержаних за допомогою зазначеної програми, сформульовано висновки, накреслено шляхи практичного впровадження отриманих результатів.

На основі проведеного дослідження виявлено, що процес розуміння пісенного тексту принципово не редукується до простої сукупності компонентів, що належать до його складу, але детермінується взаємопов'язаною єдністю загальних і особливих факторів (настанови, диспозиції, контекст, досвід діяння суб'єкта в культурі) як ключових чинників їх інтеграції; встановлені і пояснені корелятивні зв'язки між провідними формами настанов суб'єктів до пісенного жанру (інтерпретаційної, прагматичної, чуттєвої, резонансної і консервативної) і типами розуміння останнього (продуктивним, розсудково-емпіричним, емоційно-образним, ідентифікаційним і ригідним); доведено, що оволодіння досліджуваними відповідними стратегіями експлікації смислової структури (денотату) пісенного тексту постає основним механізмом актуалізації таких

психологічних утворень (потреба у саморозвитку, внутрішній локус контролю, емпатійність), які складають неодмінну передумову самоздійснення особистості як суб'єкта творчої (перетворювальної) діяльності; вперше на засадах стратегіального підходу теоретично доводиться та експериментально обґрунтовується продуктивність застосування творчого тренінгу як особливого засобу оптимізації процесу розуміння загалом, пісенного тексту зокрема.

Отримані результати дослідження можуть бути використані з метою оптимізації процесу розуміння загалом, пісенного тексту зокрема. Розроблені в даному дослідженні методичні прийоми діагностики дозволяють виявити актуальний рівень розвитку процесу розуміння, що відкриває можливість вчасної його фіксації, відтак і здійснювати безпосередньо у навчальному процесі відповідні регулятивні впливи.